

Rigsråd Niels Clementsen

– kongens forlængede arm

af Claus C. Madsen

I artiklen fortælles om en kongelig skriver, som i slutningen af 1400-tallet og i begyndelsen af 1500-tallet opnåede kongens tillid og bevågenhed i en grad, så han avancerede til rigsråd og kongelig lensmand. Udover at varetage kronens interesser i forskellige sammenhænge, opbyggede den foretagsomme Niels Clementsen en betydelig privat formue med økonomiske interesser i bl.a. Thy og Hanherred. – Af ukendte årsager blev formuen dog delvist inddraget af kronen efter hans død i 1518.

Som en passende afslutning på renæssanceåret 2006 er det nærliggende at kaste et blik på den tilstødende senmiddelalder, nærmere bestemt tiden omkring år 1500, hvor den danske kongemagt, den katolske kirke og godsejeradelen kæmpede om magten i det danske samfund. I denne brydningstid kom en politisk komet til syne, personificeret i den gådefulde, jyske lensmand Niels Clementsen. Han blev på mange måder eksponent for sin samtid, og i det følgende skal der gøres et forsøg på at belyse hans livsbane med særligt henblik på hans forbindelse til Thy og Hanherred.

Danmark var i senmiddelalderen et samfund i opbrud – præget af renæssancen, som allerede på dette tidspunkt var brudt igennem i Vesteuropa. Renæssancen defineres som genfødslen af antikkens viden og kunst. Med dette fulgte erkendelsen af menneskeåndens frihed og selvstændighed overfor gejstlige og lensherrers tyranni. Denne individualisme kom især til udtryk i handelsborgerstanden, hvor voksende selvværd kombineret med en øget handel i Europa fik indflydelse på den politiske udvikling i Danmark.

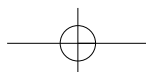
På samme tid udviklede mange vesteuropæiske kongedømmer sig i retning mod arve-

lige, centraliserede territorialstater direkte under en konges ledelse. Med dette fulgte en mere effektiv og stærkere centralmagt, hvor kongemagten søgte at frigøre sig fra det gamle feudalsystem med en magtfuld højadel.¹

Den politiske magtkamp

Netop disse beskrevne forhold gør sig gældende under kong Hans (1483-1513) og især kong Chr. d. 2. (1513-1523). Den politiske magtkamp kom især til udtryk indenfor lensvæsenet, hvor de kongelige slotte og borge udgjorde støttepunkter for rigets forsvar og kronens skatteopkrævning. På disse borge havde kongen hidtil været tvunget til at placere højadelige lensmænd fra gruppen af magtfulde storgodsejere. Men de senmiddelalderlige konger havde dog delvis held til at indsætte mænd fra den mindre betydningsfulde lavadel.

Magtkampen gav sig ligeledes udslag i kongemagtens forsøg på at forbedre sit forhold til borgerskabet i købstæderne. Allerede under kong Chr. d. 1. (1448-1481) blev der udgivet en mængde købstadsbestemte handelslove, som bl.a. udvidede disse byers handelszoner. Baggrunden for disse tiltag var, at der fra

Nordvesteuropa var en øget efterspørgsel på danske landbrugsprodukter. Nederlandske og tyske købmænd gæstede hyppigere end sædvanligt Danmark og opkøbte her kvæg og kødprodukter direkte hos bønder og godsejere udenom købstædernes købmænd.²

De adelige godsejere havde et gammelt privilegium, som gav dem ret til at handle med godsets produktion uden toldafgift. Dette udnyttede de, da afsætningsmulighederne steg, og opkøbte alt, hvad de kunne hos bønderne. Desuden oprettede mange godsejere enten fast handelsforbindelse med de udenlandske købmænd eller eksporterede på egne skibe godsets produkter til udlandet. Denne ekshandelen udnyttede adelen også til at opkøbe varer i udlandet og sælge disse på hjemmemarkedet med fortjeneste.

Godsejernes egenhandel truede selvsagt det danske købmandsborgerskabs næringsliv, og interessekonflikten skærpedes i løbet af 1400-tallet. Borgerskabet klagede til kongen, som i striden havde en klar interesse i at sikre borgerskabets handelsindtægter, idet kronen oppebar told og skatteindtægter fra købstædernes lovsikrede markedshandel.

Kong Chr. d. 1. måtte nødvendigvis gribe ind, hvilket skete første gang med »Forordning til Nørrejylland af 1. sept. 1466.«³ Udover flere handelsregulerende paragraffer slog loven fast, at adelen kun måtte købe hos bønderne til eget behov, men ikke i handelsøjemed. Adelen hævdede ret til at handle rørtes der ikke ved.

At problemet ikke kun har været et jysk fænomen, kan man iagttage i den landsomfattende »Forordning om købmandskab mellem danske og tyske,« som kong Chr. udstedte 1. sept. 1475. En tilsyneladende effekt fra den jyske lovgivning kan spores i den nye lovtekst, idet ingen, ej heller adelen, måtte opkøbe eller handle på landet undtagen til eget »bord og gods behov.«⁴

Hermed var rammen lagt for adelig handel, selv om definitionen på en godsejers behov har været temmelig vanskelig at fastlægge. Loven har dermed været nem at omgå, hvilket har forringet dens værdi betydeligt.

Under kong Hans blev der ikke gjort forsøg på at gennemføre drastiske lovændringer på handelsområdet, udover at kongen i sin forordning om købmandskab fra 1491 fandt det nødvendigt at gentage kong Chr.'s skelsættende regel om adelsgårdens behov.

Kongens betroede mand

I det beskrevne tidsrum har vi kunnet iagttage en langsom ændring af Danmarks handels- og indenrigspolitiske forhold. Disse tendenser finder vi manifesteret i kongens skriver Niels Clementsen (cit: N. C.).

Netop i foråret 1491 har han fået kongens ordre til at bringe orden i kronens fiskeri ved Sebbesund. Det ved vi igennem et brev fra kongen sendt d. 17. maj til lensmanden på Ålborghus, Mourits Nielsen Gyldenstjerne.⁵ Denne blev pålagt at hjælpe N. C. til at få erstatning af de, som havde borttaget garn, sat i Sebbesund på kronens vegne. Hvorfor kongen ikke lod N. C. ordne den sag alene skyldtes måske, at kongen for det første ikke ville gå udenom den højadelige Mourits Gyldenstjerne til Aagaard i Hanherred. Gyldenstjerne-familien ejede jord på begge sider af Limfjorden og var derfor en magtfaktor i Nordjylland. For det andet satte kongen N. C. på opgaven, fordi kongen tilsyneladende stode mere på sin skriver end på Gyldenstjerne.

Som kongens betroede mand steg N. C.'s status betragteligt de følgende år. Det tidligste skriftlige bevis på N. C.'s eksistens er fra Viborg Landsting 1490.⁶ Her er han overraskende meddommer i en retssag ang. værgeomål. Ligeså overraskende er, at han på dokumentet er benævnt væbner på lige fod med

Tyge Jensen Seefeld og Peder Bilde. Væbner-titlen angiver, at han tilhørte den samfundsklasse, man efter reformationen kalder adelsstanden. I de skriftlige kilder benævnes N. C. ikke altid ved væbner-titlen. Det har givet anledning til uenighed blandt historikere ang. hans standsmæssige placering. Usikkerheden begrundes sig i den manglende viden om hans hjemstavn og forældres slægt, hvilket kan skyldes, at hans godsejendom og papirer blev beslaglagt af kronen straks efter hans død i 1518. Det er dog ikke umuligt, at N. C. havde adelige aner via en ukendt storbondeslægt. Våbenskjoldets heraldiske udseende i hans segl antyder faktisk familiære forbindelser til adelsslægterne Due og Rosenkrantz.

Mere eller mindre kendte grene af Due-familien var i 1400-tallet repræsenteret i Thy og på Mors.⁷ Mikkel Due sad 1455 på det lille gods Torp (Nørtorp) tæt ved Hanstholm.⁸ Dette pantsatte hans barnebarn Mikkel Due til N. C. 1512.⁹ Heller ikke til Rosenkrantz-slægten synes at være sikre spor, selv om et gammelt sagn nævner Otte Nielsen Rosenkrantz (død 1475) som mulig far til N. C.¹⁰ En indikator for slægtskab eller venskab mellem personer i middelalderen var, at disse ofte beseglede og underskrev dokumenter for hinanden. Hvis man kan anvende denne regel som retningsgivende, synes et muligt forhold at være til stede mellem N. C. og Erik Ottesen Rosenkrantz (død 1503), som N. C. ofte besegler med. Erik var søn af Otte N. Rosen-

krantz, rigsråd og nævnes i et ældre skrift som »*værende en fader for Danmark.*«¹¹

En teoretisk mulighed kunne være, at Erik også kan have været far til N. C. eller måske mere sandsynligt morfar til N. C. Erik havde mange børn, og en ukendt datter kan have været indgift i familien Clementsen.

En skriftlig overlevering fra det 16. årh. oplyser, at N. C. blev adlet af kong Hans.¹² Hvornår dette er sket, vides ikke, men uden et adelskab havde det næppe været muligt for N. C. at nå de samfundsposter, hans karriere gav ham. Det er især N. C.'s juridiske indsigt, der banede vejen for ham, og det er på de jyske retterting og landsting, man ser ham agere de følgende år.

Niels Clementsen i Limfjordslandet

Limfjordslandet var ikke ukendt for N. C. Den 4. juli 1499 befandt han sig i Lemvig for at stadfæste et bødekraft fra kronen på 100 danske mark over for Clement Thygesen, som dermed købte sig fri fra en dom på fredløshed. Som en slags advokatbistand inkasserede N. C. 20 mark samt et stykke grønt leidisk klæde fra den nederlandske by Leiden.¹³

Udenlandske klædestoffer blev ofte brugt som betalingsmiddel i Danmark, og N. C. har med stor sandsynlighed også selv importeret klæde. Det antydes af hans efterladte regnskabsbog, som strækker sig over perioden

CLEMENTSSON.

ROSENKRANTZ.

DUE (GLOB).

Adelsvåben for slægterne Clementsen, Rosenkrantz og Due.

Ligsten i Hornslet Kirke over Erik Ottesen Rosenkrantz og hustru.

1500-1515. Af bogen fremgår, at han har ejet et eller flere skibe, som sejlede til Nederlandene og England.¹⁴ N. C.'s regnskabsbog afslører, at han var en foretagsom handelsmand, som handlede med snart sagt alt og alle. Regnskabet er topografisk inddelt og viser handelsvirksomhed i 35 jyske herreder.¹⁵ Desværre rækker regnskabet kun til Sydthy, men man må på baggrund af hans forbindelser til Thy formode, at han har haft flere regnskabsbøger, som siden er gået tabt.

Heldigvis øges kildematerialet omkring århundredskiftet, og 1501 får vi et bevis på, at

N. C. er en pengestærk person. Den 25. juni måtte lensmanden på Ørum Slot (Hassing herred), Ebbe Strangesen, underskrive et gælds-brev til N. C. på 72 rinske gylden, 25 danske mark samt 3 stykker sort leidisk klæde. Denne anseelige gæld forpligtede Ebbe sig til at betale inden Mikkelsdag (29. sept.).¹⁶

Ebbe tilhørte slægten Bild, som havde gods i Thy, og i generationer havde haft Ørum i len af kronen. Ebbe døde 1508, hvorefter der hersker usikkerhed omkring lensmændenes navne. En ældre kilde angiver N. C. som lensmand, hvilket han muligvis kan have været i en overgangsperiode.¹⁷

N. C. var nemlig blevet kongens forlængede arm, som d. 29. aug. 1505 meddelte enkefrue Margrethe på Aagaard (Hanherred), at kongen ville være på Aagaard d. 10. okt. og derfor anmodede hende om at skaffe kongen husly samt staldrum til 300 heste. Fru Margrethe havde efter sin afdøde mand, Mourits Gyldenstjerne, midlertidigt overtaget Hanherred i forlening, og hun forpligtede sig dermed til at holde kongen med mad og øl og hestene med foder.¹⁸

På baggrund af de nævnte datoer må vi konstatere, at kongens kancelli var i stand til at langtidsplanlægge, idet kongen ganske rigtigt var til stede på rettertinget i Thisted d. 9. okt.¹⁹ Tinget afgjorde under vejledning af den nyudnævnte rigsråd N. C., at biskop Niels Stygge Rosenkrantz af Børglum måtte overtage Hanherred i len efter Mourits Gyldenstjerne.

Rigsråd og lensmand

For N. C. var 1505 et betydningsfuldt år. Samtidig med udnævnelsen til rigsråd blev han lensmand på Kalø Slot på Djursland, og sidst på året ser vi ham tituleret landsdommer i Jylland.

I denne skikkelse modtog N. C. et gælds-brev på byg, smør, får og lam ect., som vel-

Christian 2. o. 1515 malet af den flamske kunstner Michiel Zittos eller Michel Sittow, der var sendt til Danmark for at male et portræt af den dengang 34-årige konge til hans unge trolovede, prinsesse Isabella, der i Danmark kom til at hedde Elisabeth. Det er det ældste og tillige det bedste portræt vi ejer af denne mærkelige, begavede, men splittede mand. Statens Museum for Kunst. Danmarks Historie, bd. 5.

byrdig mand Mikkil Høg til Lyngholm (Hassing herred) skyldte ham.²⁰ De nævnte landbrugsvarer hidrørte enten fra N. C.'s naturlieindkomster eller fra egen godsproduktion.

Fra hans regnskabsbog ved vi, at han havde oplagret byg på Jegindø i vinteren 1506²¹, men man har ikke bevis på, om N. C. havde godsjendom i Refs herred. Området var dog ikke

ukendt for N. C., idet lensmanden på Hindsels, Jep Juel, skyldte landsdommeren først 60 mark og siden 30 rinske gylden.²² Gælden steg yderligere, da han 1510 sendte sin datter, jomfru Karine, til N. C. efter 60 mark på dennes hovedgård Blæsbjerg ved Holstebro.²³

Mange jyske adelsmænd lånte penge eller pantsatte godsejendom til N. C., og i flere tilfælde var der virkelig tale om gældsætning. Eksempelvis solgte eller pantsatte nogle af børnene efter Erik Løvenbalk ud af arvegodsset Aunsbjerg (Lysgård herred). I den anledning klagede den ene datter, Gertrud, skriftligt til Fru Margrethe Gyldenstjerne og bad fruene hjælpe sin broder Gert på andre tanker, da hun nødigt så gården på fremmede hænder. Gertrud klagede desuden over sin søster Karen og dennes mand Henning Kirt, som synes at have påvirket salget.²⁴ Henning Kirt og dennes forfædre ejede i generationer herregården Ullerup i Hillerslev herred. Henning og N. C. har åbenbart kendt hinanden, idet det senere viser sig, at Henning havde en gæld stående hos N. C.²⁵

Kong Hans døde d. 20. feb. 1513 i Ålborg. I forbindelse med tronoverdragelsen til Chr. d. 2. søgte rigsrådet at tvinge kongen til at fratage N. C. dennes embeder som rigsråd, landsdommer og lensmand. Den officielle begrundelse var, at den gejstlige og højadelige del af rigsrådet ikke kunne tolerere en person af uadelig byrd på landets højeste embeder.²⁶ Dermed søgte adelen at udelukke borgerligt fødte fra egen stand og samtidigt sikre egen magtposition overfor kronen. Desuden havde den kongetro N. C. næppe været populær i de tilfælde, hvor han som landsdommer havde fradømt adelen oprindeligt krongods tilbage til kongen. N. C. var selvsagt guld værd for Chr. d. 2., som lod hånt om rigsrådet og i foråret 1514 udnævnte ham til lensmand over 3 vestjyske herreder.²⁶

N. C.'s økonomiske evner og forretnings-

sans gjorde ham i stand til at opkøbe en mængde jordegods. Med sine likvide midler erhvervede han hovedgårdene Aunsbjerg, Blæsbjerg og Restrup (Rinds herred). Desuden har han haft mere end 200 bondegårde samt et stenhus i Viborg og en bygård i Ringkøbing.²⁸

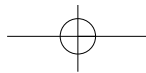
N. C.'s hus i Viborg synes at være centrum for hans handelsaktivitet. Herfra deltog også N. C. i den voksende okse- og hestehandel med salg enten direkte til udlandet eller til danske og tyske købmænd.²⁹

Handelsrestriktioner

Den hastigt omsiggribende kvægekspert havde på det tidspunkt nået et omfang, som tilsyneladende truede med at dræne hele landsdele for dyr. Sådan kan situationen opfattes, idet kongen d. 2. aug. 1516 meddelte sin nyudnævnte lensmand på Ålborghus, N. C., at han var vidende om, at okser fra Vendsyssel og Thy blev opkøbt og uddrevet i så stort et omfang, at undersåtterne næppe havde okser til at spænde for ploven. Denne skadelige virksomhed ønskede kongen stoppet og befalede »sin elskelige N. C.« at forhindre okser drevet over andre veje end færgestederne Aalborgsund og Aggersund. Der skulle opkræves 8 skilling pr. okse til kronens told, og ville nogen drive okser over Harboøre eller andre færgesteder, skulle disse okser konfiskeres.³⁰

Kongens instruks til N. C. om at overvåge landet mellem Aalborg og Harboøre synes at være en uoverkommelig opgave, og det må have forudsat et vist lokalt kendskab til Thy og Hanherred.

Chr. d. 2.'s befaling faldt i tråd med kongens nyudstedte lovkompleks fra 1515-1516. Lovpakkens intention var at retningsbestemme handelen mod de større købstæder og handelsknudepunkter. Samtidig blev adelens handelsfrihed begrænset ved, at de ikke måtte

handle for udenlandske købmænds penge eller med deres varer.³¹

De følgende par år sad N. C. nidkært på Aalborghus og indkasserede i tusindvis af danske mark i skatter og afgifter. Det sidste, man hører til N. C., er et gælds-brev, som han udstedte fra sin sygeseng ved årsskiftet 1517/18.³²

Niels Clementsens død i 1518

Pludselig i begyndelsen af marts 1518 erfarer vi, at N. C. er død, og at Aalborgs tolder samt den nye lensmand har fået kongens ordre til at konfiskere N. C.'s godsejendom samt en større pengesum. N. C.'s enke, Anne Mikkelsdatter, får dog snart noget af det inddragne gods tilbage, men da ikke som ejendom, men som forlening på livstid.³³ Det er en gåde, hvorfor kongen inddrog godset, men det kan tænkes, at N. C. har opkøbt gods for kronens penge og siddet på det som kongens administrator. Det kan forklare grunden til enkens generhvervelse af godset på forleningsvilkår.

I april 1519 fik Anne og hendes 2 sønner endnu mere gods retur fra kongen og denne gang til evig eje.³⁴ Den ene søn, Jørgen Clementsen, ved man ikke meget om, udover at han var tilknyttet hoffet og havde gods i Himmerland. Den anden søn, Rasmus Clementsen, fik separat tilbagegivet faderens gods i Hardbosyssel, ligeledes til evig ejendom.³⁵ Rasmus havde åbenbart arvet sin fars evner, idet også han blev lensmand og nidkær skatteopkræver i Vestjylland.³⁶

Rasmus havde ligesom sin far tilknytning til Thy. Det blev blandt andet tydeliggjort igennem hans venskabelige forhold til provst Niels Bodilsen i Vestervig. Et anonymt brev fra 1523 beskriver, hvordan provsten og Rasmus i beruset fællesskab drog hærgende gennem Jylland og lemlæstede både folk og

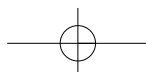
kvæg.³⁷ Øl og vold var daglig kost i middelalderen.

Med sin godsarv efter faderen har Rasmus været en holden mand, og jyske godsejere med en svag økonomi gik heller ikke forgæves til Rasmus. Således pantsatte den nye lensmand på Ålborghus, Eiler Bryske, gods i Kallerup (Hundborg herred) til Rasmus 1528.³⁸ Også Mogens Bille trængte til hurtige penge og pantsatte noget jordegods i Tingstrup ved Thisted.³⁹ Længe efter N. C.'s død kommer en mængde ejendomsskøder og pantebreve frem i lyset, og i nogle af disse viser det sig, at N. C. havde stærkere forbindelser til Thy end først antaget.

Lensmand Eiler Bryske fik 1520 af kongens kancelli besked på, at alt det gods, som N. C. havde i værg (af kongen?), ikke måtte ligge personligt under Eiler, men under Ålborghus, ligesom de tilhørende bønder skulle svare landgilde til samme slot.⁴⁰ Hvor meget gods, N. C. havde haft som en slags kronlen, fremgår ikke.

N. C. havde, som det var skik blandt velhavende adel, doneret godsejendom til den katolske kirke. Viborg domkirke har for N. C. været et naturligt sted at oprette den legatpræstestilling (vikarie), som han knyttede til Skt. Nicolai alter i domkirkens nye kapel. Til livets opretholdelse for præsten havde N. C. tilskødet 10 bondegårde i Thy. Gårdenes beliggenhed er ukendt, men 1540 opstod der juridiske problemer, hvorunder præsten, Hr. Oluf Libbert, stævnedes Anne Mikkelsdatter og hendes arvinger.⁴¹ Sagens udfald er ukendt, men arvingerne har åbenbart haft svært ved at slippe de én gang afgivne besiddelser. De nævnte gårde i Thy synes ikke at være opkøbt eller pantet gods. Man må derfor anse det for at være N. C.'s personlige godsejendom, som han muligvis kan have arvet.

N. C.'s arvinger havde ligeledes svært ved at slippe rettighederne til Skelsgård i Hillerslev

herred, som Eiler Lykke ønskede at indløse pantet på. N. C.'s arvinger strittede imod, men måtte sluttelig afgive gården til gengæld for pantet på 100 mark.⁴²

Længe efter N. C.'s død fortsatte retssagerne vedrørende hans godsbesiddelser, og først i 1580 ser man den sidste sag afviklet i Århus.

I det foregående har vi iagttaget, hvordan den lavadelige N. C. kunne avancere fra skriver til rigsråd. Denne usædvanlige karriere afspejler klart kongemagtens politik i den politiske magtkamp i overgangen mellem senmiddelalder og renæssance. Som nidkær embedsmand agerede N. C. som kongens forlængede arm så langt som til det fjerntliggende Thy og Hanherred. Her foretog han sideløbende med sit kongelige embede også handelstransaktioner, som kan have strakt sig ud over den ade-

lige »gård og bords behov«. Mere end noget andet indikerer N. C.'s forskellige typer godsbesiddelser i Thy, at han havde stærke relationer hertil. I den forbindelse fristes man til at tro, at hans tilknytning til Thy også har været af familiær karakter.

N. C. kan som politisk fænomen opfattes som et stjernes kud. Han dukkede pludselig op på den historiske scene. Men han forsvandt lige så hastigt igen uden at efterlade sig sikre oplysninger om fødested eller grav. Ikke desto mindre har man i Thy og Hanherred ikke været i tvivl om, hvem Niels Clementsen var.

Claus C. Madsen

Født 1952. Cand. phil. i historie. Ansat ved Aarhus Kommune.

Noter

- 1: Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie. bd. 7, 1989. s.11- 22.
- 2: Enemark, P:Vesteuropa, Lybæk og dansk handel i senmiddelalderen. Historisk Tidsskrift. 91, 1991, s. 361-401.
- 3: Den Danske Rigslovgivning. 1397-1513. Kbh. 1989, s. 133, § 11.
- 4: Årsberetninger fra det Kgl. Geheimearchiv. Kbh. 1871, s. 71-73.
- 5: Missiver fra kongerne Chr. d. 1. og Hans' tid. 1912, bd. I, hft. 1, nr. 140. (Cit: Miss.).
- 6: Repertorium Diplomaticum...2. rk. 4. bd. nr. 6811. (Cit: Rep.).
- 7: Trap. Danmark, 5. udg. bd. 6, s. 597, 665, 617, 681, 701.
- 8: Danmarks Adels Aarbog. 1891, s. 129. (Cit: DAA).
- 9: Ibid. 1905, s. 299.
- 10: Thiset, A: Om Rigsraad Niels Clementssøn. Samlinger til Jydsk historie og topografi. 1895-96. 2. rk. 4. bd. s. 147. (Cit: Thiset).
- 11: DAA. 1910, s. 376, Rep. nr. 8766, 9175.
- 12: Thiset. s. 144.
- 13: Rep. nr. 8844.
- 14: Thiset. s. 199 ff.
- 15: Madsen, C.C: Niels Clementsen. Lensmand – handelsmand. Østjysk Hjemstavn. 2001, s. 105 ff.
- 16: Rep. nr: 9383.
- 17: DAA 1888, s. 58 ff. Thiset, s. 144.
- 18: Rep. nr: 10438. Miss. II, nr. 167.
- 19: Rep. nr: 10453.
- 20: Rep. nr: 10467.
- 21: Thiset, s. 227.
- 22: Rep. nr: 10216.
- 23: Rep. nr: 11464.
- 24: Miss. II, s. 420
- 25: DAA 1899, s. 234.
- 26: Allen, C.F: De Tre nordiske Rigers historie. 1865. bd. 1, s. 8.
- 27: Nye Samlinger til Danmarks historie. udg. Suhm. 1779, bd. 1, s. 60.
- 28: Eline Gøye's Jordebog. Udg: A. Thiset. 1892, s. 327-344.
- 29: Thiset, s. 232-233.
- 30: Nye Saml. s. 155-156.
- 31: Danmarks gamle Købstadslovgivning. Kbh. 1951, bd. 2, s. 315-16.
- 32: De Ældste Danske Arkivregistraturer. Kbh. 1870. bd. 5, I, s. 57.
- 33: Nye Saml. bd. 1, hft. 1, s. 278-281.
- 34: Nye Saml. s. 348.
- 35: Nye Saml. s. 353.
- 36: Nye Saml. s. 360.
- 37: Allen, C. F: Breve og Aktstykker... Kbh. 1854. s. 19.
- 38: Gøye's Jordebog. s.364.
- 39: Gøye's jordebog. s. 384.
- 40: Handlingar till Nordens Historia. L. Sjødin. 1967-79. bd. II, s. 261.
- 41: Det Kgl. Rettertings Domme bd. II. Udg: T. Dahlerup, s. 611.
- 42: Ibid. s. 142.